

A minőség ötéves terve

Az új ötéves terv megkülönböztető vonása: a nemzetgazdaság minden területének irányvétele a minőségi vonatkozások, a társadalmi munka hatékonyságát kifejező mutatók magasabb szintre emelése felé. A legszélesebb értelemben a termékek minőségének kiindulópontja az a mód, ahogyan a nemzetgazdaság szerkezete egészében, az iparé pedig különlegesen alakul.

Az 1971—1975-ös években a hazai iparban pozitív módosulások következnek be az ágak, alágak és a terméklisták szerkezetét illetően. A növekedési ütemek különbözőségének megállapításakor a fő irányelv az volt és marad, hogy az ipar szerkezete korszerű jelleget kapjon, az ágazatok és a „csúcs“-termékek messzemenően ágyazódjanak be a tudományos és a műszaki haladásba. Ez biztosítja az anyagi és emberi erőforrások magasrendű értékesítését, a termelő- és az egyéni fogyasztás egyre jobb kielégítését. Ezt az utat választva hazánk arra törekszik, hogy minél előbb megszüntesse azt a fáziseltolódást, amely közte és a gazdaságilag fejlett országok között fennáll, s hogy a társadalmi munka, a termelékenység, a termelés, valamint az egy lakosra számított fogyasztás magas mutatóit érje el.

Lényegében azt lehet mondani, hogy a termékek bizonyos minősége a koncepció, a technológia, a termelés-szervezés minőségét fejezi ki, tömören: a termelés minőségét. A termelés és a fogyasztás egysége e két fogalmat — termékminőség és a termelés minősége — szoros kölcsönhatásba helyezi, ami kiváltképpen a termelőeszközök esetében könnyen érzékelhető. Így a termelés minősége meghatározza az előállított gépek, berendezések kितűnő minőségét; ezek üzembe helyezése viszont kedvező feltételeket teremt a termelés tökéletesítésére, a termékek magasabb szintű minőségének elérésére. Folytonosságában tekintve e folyamat a minőség bővített újratermelésének nevezhető.

Manapság erőteljesen fokozódott a termékminőség hatása az ember munka- és életkörülményeire, környezetére. A modern ember számára nemcsak a táplálkozási, kényelmi vagy esztétikai szükségletek kielégítése áll szoros összefüggésben az egyre inkább tömegméretekben gyártott és felhasznált termékek minőségével, hanem biztonsága és egészsége is (például a gyógyszeripari termékek és a különböző típusú szállítóeszközök esetében). A népesség jóléte szintén egyre jobban függ a tartós használati cikkek (rádió-, tévékészülékek, hűtőszekrények, bútorok) minőségétől. Számos termék hat a bioszférára, minőségük határozza meg, hogy milyen mértékben szennyezik a környezetet. Az export szempontjából a minőség az eladás, a versenyképesség döntő feltétele.

Ismeretes, hogy országunkban a termékek minőségének javítása a párt gazdasági tevékenységének középpontjában állott. Évről évre fokozódott a figyelem e probléma iránt, S megállapíthatjuk, hogy sok tekintetben pozitív eredményeket értünk el. Ezt elsősorban az igazolja, hogy a munkatermelékenység és a nemzeti jövedelem fölfelé ívelő vonalat követett. Ez általános tendencia mellett azonban még olyan negatív jelenségek tapasztalhatók, amelyek a minőségre vonatkozó koncepció, a kivitelezés és az ellenőrzés hiányosságaira utalnak. Az ilyen jelenségek a termelők, fogyasztók, egész társadalmunk elégedetlenségét váltják ki.

A műszaki haladás előmozdítása a nemzetgazdaság minden ágában, korszerűen berendezett új üzemek és gyárak építése megteremtette a termelés volumenének és a munka termelékenységének állandó ütemű fokozódását, valamint a termékek minőségi színvonalának szüntelen emelését. Most az kívánatos, hogy az ipar minden dolgozója — függetlenül hierarchikus munkakörétől — dinamizmusról tegyen tanúságot, gyorsan sajátítsa el a szervezési módszereket és szerezzon jártasságot a korszerű technológiákban, s járuljon hozzá a termékek, a munkálatok és a szolgáltatások minőségének javításához.

Műszaki haladás és minőség

Sokkal inkább, mint máskor, a termékek minőségét ma a tudományos-műszaki haladás befolyásolja. Ez a termelés sokrétűségéhez, egyre újabb és tökéletesebb termékek megjelenéséhez vezet, ami a társadalom szükségleteinek kielégítését szolgálja. Az előirányzatoknak megfelelően az 1975. évi ipari termelésnek körülbelül 40%-a új vagy újratervezett termékből fog állni. A műszaki és gazdasági haladás, valamint a lakosság szükségleteinek kielégítése szempontjából rendkívül fontos iparágakban a terméklisták és a választékok nagyobb arányú kibővítésére kerül sor. Még ez évben például a gépgyártóipar termelésének legalább egyötödét új és korszerűsített választékok teszik ki.

Ilyen körülmények között a kiváló minőség előfeltétele a gyártandó termékek körültekintő kiválasztása. A terméklista bővítésével kapcsolatos tevékenységben a gyártási program tudományos megalapozása kivételes jelentőségű. E program alapját vitathatatlanul a nemzetgazdaság szükségletei s műszaki és gazdasági szempontból elmélyült kutatások kell hogy alkossák. Az ilyen elemzés nem vonatkoztatható el olyan más elemek kutatásától, amelyek egy új termék megjelenésekor felmerülnek. E tekintetben a munkakörülményekkel, a környezettel, a közegészségügyi helyzettel kapcsolatos feltételekre gondolok. E kérdések egyre inkább foglalkoztatják az emberiséget, de sajnos, sok konkrét esetben vagy nem oldják meg kielégítően, vagy éppenséggel figyelmen kívül hagyják őket. Kívánatos tehát a minél átfogóbb és gyorsabb tájékoztatás, amely lehetővé teszi a világviszonylatban elért eredményeknek, valamint a termékek erkölcsi kopásának és széles körű társadalmi hatásának megismerését.

A nagy teljesítményű termékek gyártásának megkezdése fokozott felelősséget követel a tervezőktől. Minél több azonos rendeltetésű termék ismerete, bírálati elemzése, a különböző lehetséges változatok összehasonlítása alapján a tervezők — konkrét körülmények figyelembevételével — az előnyös megoldást választják. Számos hazai intézet és gyár tervezéssel foglalkozó munkaközössége szakmai képességről tett tanúbizonyságot értékes alkotó tevékenysége révén. A legismertebb termékek közül közkedveltek a kőolajfűró-berendezések, a traktorok, egyes bútortípusok, készruháik, kötöttárúk. Egyes, külföldi szabadalom alapján gyártott termékek esetében a hazai

tervezők értékes tökéletesítéseket értek el, mint például a Diesel-villamosmotorok tekintetében.

A jelenkori ipar gyors fejlődése — ami új szerkesztési koncepciókban, a termékek szüntelen teljesítménynövekedésében, új gyártási folyamatok bevezetésében, a régiék korszerűsítésében, új nyersanyagok felhasználásában tükröződik — jelzi, milyen parancsoló a követelmény: a tervezésre vonatkozó szüntelen és alapos tájékozódással egyidejűleg fejleszteni kell a saját kutatásokat, serkenteni a tervezők alkotó, újító szellemét.

Joggal elvárható: az elkövetkező években az új anyagok termelésének kiterjesztésére tett erőfeszítések párosuljanak a tervezők amaz állandó törekvésével, hogy ezeket az anyagokat minél szélesebb körben használják fel. Kívánatos azonban, hogy szűnjék meg egy gyakran tapasztalt rendellenesség. Arról van ugyanis szó, hogy az új anyagokat a gyártók alig népszerűsítik, nincsenek prospektusok, amelyek részletesen ismertetnék az új anyagok tulajdonságait, rendeltetésüket és használatuk módját. Itt az ideje annak is, hogy az új anyagok sokat vitatott árának kérdését is rendezzék, ama anyagokéhoz viszonyítva, melyeket helyettesítenek. Az ár hasszon ösztönzően a korszerű technika előállította anyagok nagyobb arányú felhasználására.

A modern ipari termelés tömegjelleg, tekintélyes költségigényessége megköveteli inkább, mint bármikor, a prototípusonkénti tervek előzetes, figyelmes és aprólékos ellenőrzését. Noha e követelményt jól ismerik és elfogadják a szakemberek, a gyakorlatban mégis sok esetben tömeggyártásra állnak át, anélkül, hogy prototípusokon ellenőriznék a tervezők elgondolásainak helyességét. A gyártásba vétel e fázisának figyelmen kívül hagyása a vállalatokat nemegyszer abba a helyzetbe hozza, hogy utólag fedeznek fel egy sereg hiányosságot. Ezek megszüntetése „menet közben” különféle módosításokat igényel a termelési folyamatokban, ami gyenge minőségű termékek gyártásához, pótlólagos anyagfogyasztáshoz és munkaráfordításhoz vezet. Végül is az erőfeszítések kárba vesznek, mert nem mindig érik el az eredetileg tervezett minőséget. A brassói teherautó-üzem sietett egyes tehergépkocsi-típusok tömeggyártását bevezetni anélkül, hogy a szükséges próbákat elvégezte volna. Így aztán későn vették észre, hogy egyes műszaki megoldások nem kielégítőek, s bizonyos alkatrészek a kopással szemben nem ellenállóak. E minőségi hibák kiküszöbölése — a tömegtermelés körülményei között — nagy költségekkel járt, s csupán akkor került rá sor, amikor több rendelő a szállított tehergépkocsik teljesítményével kapcsolatosan elégedetlenségét fejezte ki.

Iparunkat ellátták és folyamatosan ellátják a korszerű technika színvonalán álló gépekkel, technológiai felszerelésekkel és ellenőrző készülékekkel, s ennek megfelelően minőségi szempontból kiváló paraméterű termékeket lehet gyártani. Ezek karbantartásával kapcsolatban azonban olykor hiányosságok tapasztalhatók, ami a gyenge minőség következménye, nem is szólva a termelés gazdasági hatékonyságát érintő más káros vonatkozásokról.

Az a tény, hogy egyes vállalatvezetők megengedik a gyenge minőségű nyersanyagok felhasználását a termelésben, gyakran a vállalatok ütemes ellátásában tapasztalt hibákkal magyarázható. Ilyen esetben az illető vezetőségek átvesznek bármilyen nyersanyagot, csakhogy ne álljon le a termelés. De az ilyen megalkuvások sokba kerülnek a vállalatnak, a nemzetgazdaságnak, kiváltják a megrendelők elégedetlenségét, akik nemegyszer hasonlóképpen kénytelenek engedményt tenni a szállított termékek tekintetében. Ez a valóságos bűvös kör nem tartható fenn a végtelenségig. Hatékony eszközeink vannak már az ilyen helyzetek megszüntetésére. Itt van a gazdasági szerződéskötésre vonatkozó törvény, valamint a minőség biztosítását és ellenőrzését előíró törvény, csupán kellő szigorral kell alkalmaznunk őket.

Valahányszor a termékek minőségéről beszélünk, természetesen felmerül egy, minden kétértelműséget kizáró választó igénylő kérdés: vajon ipari dolgozóink szakképzettsége minden esetben a modern ipar, az alkalmazott technika színvonalán áll?

Kétségtelen, a szocialista építés éveiben a munkások, technikusok, mérnökök összetételében és szakképesítésében jelentős haladást értünk el. Minden lépcsőfokot felölelő tanügyi hálózatunk évente tíz- és tízezer szakembert képez ki a korszerű szakmákban; az évekkel ezelőtt általánosított kötelező nyolcéves oktatás, s újabban a tízosztályos tankötelezettség fokozatos bevezetése szilárd alap megbízható műszaki és gazdasági ismeretekkel rendelkező szakmunkások kiképzéséhez.

A szakmai képzettség azonban nem mindig egyezik a vállalat műszaki felszereltségének, az alkalmazott technológiáknak színvonalával, ami kedvezőtlenül hat ki a minőségre és a termelés hatékonyságára. A modern, nagy pontosságú gépekkel felszerelt aradi Strungul üzemben a termelési folyamatban elkövetett fegyelmezetlenség, a munkások elégtelen szakképesítése, a vezetőség, elsősorban a mesterek igénytelensége miatt a gyártmányok egy része esetében minőségi hibák észlelhetők.

A munkások szakképesítésének az üzemek műszaki szintjére történő emelése: az ipar egész gazdasági tevékenységének, sikereinek kulcsproblémája. A műszaki haladás oly gyors üteme nagyon bonyolítja e probléma megoldását. Vannak és találhatóak azonban még olyan szakképesítési módszerek, amelyek alkalmazásával a lemaradás behozható. De ezeket a módokat jól át kell gondolni, hogy a szakképesítés a műszaki fejlődést megelőzhesse.

A X. pártkongresszuskor a nemzetgazdaság minden ágában szükséges szakemberek felkészítésére vonatkozó határozata olyan szervezési keret, amelyben a szakképzés szoros kapcsolatba hozható az állandóan tökéletesedő termelési folyamat szükségleteivel. Ennek megvalósítása számottevő kötelezettséget ró a vállalatokra és a fővállalatokra: jól meg kell szervezniük a szakképesítő tanfolyamokat, az adott tevékenységi körbe vágó tudományos és műszaki újítások népszerűsítését. Megkülönböztetett figyelmet érdemel az is, hogy a fiatal technikusok és mérnökök beintegrálódjanak a termelésbe és maximálisan használják fel tudásukat a vállalat és az ember javára. Elméleti felkészültségük általában kielégítő. A középfokú műszaki szakemberek képzésében előnyösnek bizonyult a minőséggel kapcsolatos kurzusok bevezetése a szaklíceumokban. Ajánlatos lenne, hogy ilyen kurzusokat irányozzanak elő a műegyetemi és más műszaki intézetek tanterveiben. A fiatal végzősök gyakorlati felkészítése azonban kívánni valót hagy maga után, ezért sokkal jobban meg kell alapozni és fejleszteni. A vállalatokra hárul a feladat, hogy a fiatal diplomások általános ismereteit a termelés konkrét követelményeinek megfelelően szakoktatással gazdagítsák.

Sok állhatatosságot követel a minőség műszaki ellenőrzését végzők szakmai továbbképzése. A metrológiában használt technikák növekvő száma és bonyolultsága, a statisztikai ellenőrzés, az informatika korszerű módszereinek — ideértve az elektronikus számítógépeket is — ismerete szükségessé teszi a szakemberek továbbképzését elősegítő tanfolyamok szervezését, a csoportos és az egyéni tanulást szolgáló programok kidolgozását. Eddig már továbbképzési és átrétegződési programokat állítottak össze a minőség műszaki ellenőrzését végző személyzet számára. E tanmenetek különböző időtartamúak és egészen 40 hétig terjednek. Hasonlóképpen tervbe vették szemináriumok, szimpozionok és tapasztalatcserék szervezését, füzetek és szakfolyóirat kiadását.

Jól ismert, hogy milyen jelentősége van a minőség javítása szempontjából annak az irányításnak, amelyet a munkások kapnak a mesterektől, mérnököktől és a vállalatvezetőségektől. A bukaresti Electronica üzemben — ahol több száz mérnök dolgozik — a minőség kifogásolható azért is, mert a magas képesítésű szakemberek kevés segítséget adnak a dolgozóknak. 1970 első nyolc hónapjában 51 000 rádiókészülekből az ellenőrzés alkalmával 14 000-et (kb. 28%) visszautasítottak, mert érzékenységük nem volt megfelelő, vagy egyik-másik hullámhosszon nem működtek.

A munkások irányításának elégtelensége kiváltképpen a második és harmadik műszakban hangsúlyozódik. A krajovai ruhagyárban körülbelül 3200 munkás és a vállalat 29 mérnöke dolgozik az első váltásban, a második műszakban viszont a 2500 munkásra egyetlen mérnök sem jut. Ilyen helyzetben nincs mit csodálkozni azon, hogy a rossz minőségű konfekciós ruhák nagy része a második váltásban készül. A termékek minőségének javítása megköveteli, hogy a technikusokat és mérnököket arányosan osszák el a váltások között.

Röviden meg kell még említenünk a minőség, a szakképesítés és az anyagi érdekelttség összefüggését. Az új fizetési rendszer révén minden bizonnyal az eddiginél szorosabb kapcsolat jön létre a javadalmazás és a munka minősége között, ami a termékek minőségében tükröződik. Úgy vélem azonban, egyes vonatkozásokat felül kellene vizsgálni, hogy az anyagi ösztönzők a termelőket minden körülmények között az előírt minőség elérésére sarkallják. Idevágóan az első megállapítás az, hogy a fizetési és jutalmazási rendszer egyes vonatkozásokban nem bizonyul elég rugalmasnak: a gazdasági egység vezetőjének kezdeményezését egy sereg, bürokratikus formákat és centralista irányzatokat szülő feltétel korlátozza. Konkrétan azokra a többszörös számfejtésekre és formalításokra gondolok, amelyeket a jutalmazási rendszer alkalmazását illetően egyes szabályzatok előírnak.

Még nem oldódott meg a minőség műszaki ellenőrzését végző személyzet bérezése sem. Minthogy ezek a dolgozók a műszaki-adminisztratív személyzethez tartoznak, fizetésüket a termelési terv mennyiségi teljesítésének függvényében kapják. E helyzetnek számos negatív következménye van, amelyek végső fokon a termékek minőségében tükröződnek, vagy éppenséggel arra készítetik az ellenőröket, hogy legyenek elnézőek, engedjenek „szabad utat” a minőségileg hibás termékeknek.

A minőség műszaki ellenőrzése

A termelés jó menete, a gazdasági tevékenység hatékonysága — általában — elválaszthatatlan a legkülönbözőbb területeken (gépi felszerelések állapota, nyersanyag- és energiafogyasztás, a vállalati vagyonnal való gazdálkodás) folyó ellenőrzéstől. Különös gazdasági és társadalmi jelentősége van a minőség ellenőrzésének, ez olyan tevékenységi kör, amelynek rendeltetése, hogy megelőzze a céljuknak meg nem felelő termékek gyártását és szállítását. A társadalmi munkamegosztás elmélyítésével és a termelés arányainak növekedésével a minőségellenőrzés jelentősége egyre fokozódott. Az ellenőrzés fő célja felfedni a termelést zavaró tényezőket; továbbá próbákat és elemzéseket végezni, hogy operatív módon, a termelési folyamatban javításokat, kiigazításokat javasolhasson, s így biztosítsa a termék előírt minőségét. Következésképpen nemcsak a végső fázisban, a késztermék esetében kell közbe lépnie, hanem jelen kell lennie a gyártási folyamat minden fázisában, a termék előállításának minden szakaszában: a tervezéstől kezdve egészen a csomagolásig. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a termelésben előforduló hibák operatív felfedezése révén intézkedni lehet ezek kijavítására és megelőzésére. A minőség műszaki ellenőrzése ily módon olyan tényező, amely jó irányban befolyásolhatja az egész termelési folyamatot.

A termékminőség és az ellenőrzés problémái ma nemcsak sok országos szervezetet és szövetet foglalkoztatnak, hanem nemzetköziet is. A világviszonylatban fejlődő külkereskedelem a termékminőség egyetemesen érvényes kritériumát, valamint az ellenőrzési módszerek szabványosítását igényli. E célból alakult meg a Minőségellenőrzés Európai Szervezete, amely magában foglalja Európa összes iparilag fejlett országainak szakosított országos szervezeteit. A minőségellenőrzéssel foglalkozó 1969-es tokiói értekezlet — amelyen 49 ország képviselői vettek részt, köztük hazánkéi is — elhatározta a minőségi ellenőrzés Világakadémiájának megalakítását. Ez is igazolja az országok élénk érdeklődését a termékek minősége, műszaki és gazdasági teljesítményei iránt.

Annak elemzése, hogy hazai vállalatunkban miként szervezték meg és miként gyakorolják a minőség műszaki ellenőrzését, kétségtelenül pozitív tényekre vet fényt. A tapasztalat általában azt mutatja, hogy e részleg korszerű eszközökkel történő felszerelésére fokozott gondot fordítanak, új módszereket vezetnek be, nagyobb igényességet követelnek meg az itt dolgozó szakemberektől. De még mindig elég sok jelenség szemlélteti az ellenőrzés jelentőségének és a jelenkori termelésben játszott szerepének lebecsülését. Számos hiányosság tapasztalható például a metrologia területén, illetve a mérő- és ellenőrző készülékek használatában. A brassói Electroprecizia üzemben a közel 9000 mérő- és ellenőrző készülék közül az ellenőrzés napján (1970 augusztusában) 385 hibás volt, 2500-at még nem hitelesítettek és egy sereg bonyolultabb mérőkészüléket nem helyeztek üzembe.

A mérő- és ellenőrző készülékek üzemeltetésében tapasztalható hibák jó része e felszerelések sokféle típusából és a szállítók sokrétűségéből ered. Ez az oka annak is, hogy nehézségek adódnak a készülékeket kezelő és javító személyzet felkészítésében, s fennakadások állnak elő az alkatrészek beszerzésében. A Minőségellenőrző Állami Felügyelőség intézkedik, hogy az ilyen helyzetek megszűnjenek, továbbá szorgalmazza új készülékek gyártásba vételét és automatizálását. Így iparunk ellenőrző felszerelése megüti majd a világszintet.

Hogy az ellenőrző munka tartalma minél igényesebb és szakavatottabb legyen, a minőség biztosítására vonatkozó törvény előírja: a minőség műszaki ellenőrzését végző osztály személyzetét a legjobb munkásokból, mesterekből és mérnökökből állítsák össze. Ez előírás — amelyet teljes szigorral kell alkalmazni — feltétele a minőség megjavításáért folyó tevékenység sikerének.

Úgy vélem, az új ötéves tervet — teljes joggal — a minőség tervidőszakának nevezhetjük. Realista és serkentő előírányzatai nagy felelősséget és kötelességet rónak mind az ipar, mind az egész nemzetgazdaság dolgozóira. Az emberi, anyagi, szervezeti és jogi feltételek megvannak. Ezeket hozzáértéssel felhasználva új sikereket érhetünk el a termékminőség, minden gazdasági tevékenység javításában.

DUMITRU NICULESCU

1921–1971

Forradalmi múltunkból

Emlékezés a harmincas évek kommunistáira

Barátaim — a *Korunk* szerkesztőségéből — fölkértek, hogy a folyóirat részére néhány visszaemlékezésemet rögzítsem a két világháború közötti időszak illegális mozgalmából. Szívesen teszek ennek eleget, mert magam is úgy vélem, hogy az írás maradandó, de a pusztán visszaemlékezések később mind nehezebbé válnak. Itt mindjárt leszögezem, hogy emberekről lesz szó. Tehát nem pusztán szervezetek, egyesületek, közületek működéséről vagy teljesítményéről, hanem egyes emberek dolgairól, áldozatkészségéről, gondolkodásáról.

Kertész Rezső

*
A régebbi emlékek közül különös élességgel emelkedik ki a „nagy perre“, a kolozsvári kommunistaellenes perre való visszaemlékezés. Az 1928-as nagy pernek mintegy 76 vádlottja volt, élén a hősi halált halt Haja Lifszitcel. Lebukott valahol az illegalitásban harcoló kommunista mozgalomnak egy részlege. Ez néhány résztvevő perbevonását jelentette voína. De a sziguranca nagyot gondolt, s felhasználta az alkalmat tüntető „monstre“-per megteremtésére.

A kolozsvári pártszervezet része volt az erdélyi és bánáti tartományi pártszervezetnek. Ezen keresztül a Román Kommunista Párt bukaresti Központi Bizottsága irányította, akárcsak a nagyváradi vagy a marosvásárhelyi pártszervezetet. A Központi Bizottság megtett mindent azért, hogy a pernek ezt a demonstratív, provokáló jellegét az ország közvéleménye előtt leleplezze. A párt felhívta a közvélemény figyelmét különösen arra, hogy a kormány nem véletlenül helyezte ezt a kommunista-ellenes pert Kolozsvárra, kihívó módon ebben a centrumban akarta az országot a kommunista „veszedelemre“ felhívni.

A nagy per valóban létre is jött. Jómagam akkor a kolozsvári ügyvédi kamara tagja voltam, s mint ilyen, az ún. ügyvédi asztalnál foglaltam helyet. Nem védtem senkit, csak megfigyelőként kívántam részt venni. Az asztalnál jeles ügyvédek ültek mellettem: Aurel Lazár nagyváradai ügyvéd, nemzeti parasztpárti politikus, Dem. Dobrescu bukaresti ügyvéd, a főváros későbbi polgármestere és más ügyvédek. A kommunista párt a vezető polgári politikusok köréből mozgósította őket a védelemhez. Ennél az eljárásnál felhasználta az egyes polgári pártok demagógiáját. Ezek ugyanis az ellenzék padjairól demokráciát hirdettek, s ennek igazolására védtek a kommunistákat. Jellemző azonban, hogy a per lezajlása után hallani sem akartak arról, hogy a kommunistákkal szolidaritást vállaljanak vagy a demokrácia leghalványabb megvalósítását vállalják. A párt ugyanakkor minden eszközt felhasznált arra, hogy a kommunisták védelmét biztosítsa.

A baloldali vagy nyíltan kommunista védők élén Dr. Lucrețiu Pătrășcanu bukaresti ügyvéd, a kiváló kommunista vezető állt. Pătrășcanu meggyőződésből és kötelességszerűen védte mint ügyvéd kommunista vádlott társait.

Lucrețiu Pătrășcanu már fiatal korában bekapcsolódott a romániai munkásmozgalomba; 19 éves korától kezdve felelős funkciókat töltött itt be. Az illegális munkáján kívül mint jogász nagy kommunista-ellenes perekben szerepelt védőügyvédként. Jómagam 1932-ben kaptam tőle mint a Városi és Falusi Dolgozók Blokkjának országos felelősétől megbízást arra, hogy a párt részéről az említett blokknak erdélyi és bánáti tagozatában irányítsam a választási harcot. Ezt követően Pătrășcanu az 1935—1937. években szerepet játszott az Ügyvédek Demokratikus Csoportjának vezetésében is, és e téren szerencsém volt vele együttműködni. A felszabadulás után, egyéb pártfeladatai mellett, amelyek reá mint a Politikai Iroda tagjára hármlottak, vezette az ország igazságügyminisztériumát. Ilyen minőségben is több ízben érintkeztem vele. Mindenkor a komoly tudású marxista és a nagyvonalú államférfi benyomását tette reám. Emellett nagyon szerény embernek, önzetlen harcosnak ismertem meg.

Ezek az ügyvédek védtek a kommunistákat. Én pedig, közöttük ülve, minden figyelmemet a vádlottakra irányítottam. Ott ültek méltóságteljesen, öntudatosan, a reájuk váró büntetéssel nem is törődve. Csak az ügyet, az ő ügyüket nézték. S ott ült közöttük a törékeny, élénk kis vidéki tanítónő, Haja Lifszitz, az elsőrendű vádlott, minden pillanatban készen, hogy vádlottból a társadalom vádlójává legyen.

A vádlottak között ott láttam egy egész sor erdélyi, baloldali gondolkodásúnak ismert értelmiségit is, akiket a sziguranca szándékosan kevert bele ebbe a perbe. Ott láttam Nagyváradról Szántó Dezső, Kertész Rezső, Eugen Rozvani ügyvédek. Ott láttam Aradi Viktort, az ismert kolozsvári kommunistát és Simó Gézát, a marosvásárhelyi középiskolai tanárt, az ottani szakszervezet vezetőjét, ismert baloldalt. Ezek az értelmiségiek, bár az ügyszemmi közük nem volt, szolidárisak voltak bajtársaikkal, következetesen védtek azok igazát. Nyugodtak, kiegyensúlyozottak, öntudatosak voltak, tudták, hogy a vádlottaknak igazuk van. Valósággal lenyűgözték a Pácale ezredes vezetése alatt álló hadbírósgot.

A per lezajlott. Sok száz évi szabadságvesztés büntetéssel sújtották a vádlottakat. A perről és a vádlottakról köteteket lehetne írni. Az említett értelmiségieket mind egy szálig felmentették. Az ítélet leszögezte, hogy ezeknek az embereknek semmi közük nem volt a per tárgyává tett ügyszemmi. Milyen fájdalmas dolog: ezek közül az értelmiségiek közül egy sem maradt életben, mindegyikük más-más halált halt meggyőzéséért. De megmaradt emlékezetünkben bátorságuk, nagy emberi tulajdonságuk. Eugen Rozvani-ról, a nemrég rehabilitált munkásvezérről rövidesen könyv fog megjelenni. A többiekről is, életükhöz és áldozataikhoz méltóan, bizvást meg

fognak emlékezni. Én e néhány sort arra használnám fel, hogy barátom és harcos-társam, Kertész Rezső emlékét idézzem.

Kertész Rezső a nagyváradi Royal-kávéház ún. ügyvédi asztalánál mindennap pontosan megjelent, pontosan elfogyasztotta délutáni kávéját. S a délután folyamán, a többi ügyvéddel egyszerre, elhagyta a kávéházat. De eljött az este, és az éjszakába burkolódzó nagyváradi periferián, főleg az elhagyott Várad-szőlőhegyi vidékeken, újra felbukkant Kertész doktor alakja. Itt adott konspiratív találkozót a többi „illegális”-nak. Itt közölte a munkásokkal a felülről kapott útmutatásokat, valamint azokat az újdonságokat és ideológiai szempontokat, amelyeket ő a marxi-lenini irodalomban olvasott. Ezt tette éveken át, és az 1932. évi pártkongresszus jel-szavát, amely szerint a legális és illegális munkát össze kell kapcsolni, gyakorlatban ő már évekkal előbb alkalmazta. A legális és illegális munka összekapcsolásának kiváló szakértője volt. És később is, amikor a párt erdélyi és bánáti vezetőségébe került, majd azután, hogy a vezetést bölcs előrelátásával és nagy gyakorlati tudásával a kezébe vette, amidőn a pártnak *Igazság* című lapját irányította, Kertész Rezső mindenkor mesteri módon összekapcsolta a legális lehetőségeket az illegálisnak áldozatkészséget és elzántságot követelő munkájával.

Az 1930. évi emlékekből kiemelkedik a híres Munkássegélynek, a Nemzetközi Munkássegély kolozsvári tagozatának tevékenysége. Ez a mozgalom egyaránt igyekezett megoldani mind a politikai, mind pedig az emberbaráti feladatokat. Külső megjelenésében főleg emberbaráti volt: napközi otthonok, olcsó ebédek, olcsó élelmezés, ingyenes orvosi és gyógyszersegély... De a sziguranca résen van, él a gyanúperrel. A bukaresti nagy nevek — Parhon professzor és a többiek — legalizálták ugyan a Munkássegélyt, különösen annak alapításakor, és ezért hosszú időn át a sziguranca nem mert hozzányúlni a Munkássegélyhez. Parhon professzor, a nemzetközi hírvű tudós, maga írta alá elsőik között a Munkássegély alapító levelét és beadványát. Amint ismeretes, a felszabadulás után országunk államfői tisztségét töltötte be. De a sziguranca végül is — 1932 tájt — úgy látszik, elég bizonyítékot gyűjtött össze — főleg baloldali emberek részvételére hivatkozva —, hogy a Munkássegélyt feloszlassa, helyiségeit ügyvédi engedéllyel bezárassa. Mindezt a „felsőség” jóváhagyásával tette.

Ennek a Munkássegély-mozgalomnak egyik legmarkánsabb alakja és főtitkára volt Ferenc Simon. Az illegális mozgalom sokkal tartozik ennek a kiváló embernek. Még most is előttünk van mindig mozgékony alakja, kissé hajlott háta, mintegy gondoktól hajszoltan a segélymozgalom mindenekfelett való szolgálatában. Ferenc Simon nagyon igénytelen volt magára, nagyon igényes a Munkássegélyre. Kolozsvárt gazdag rokonai voltak — a híres Farkas Mócsi és a Dermata bőrgyár többi pénzes embere, igazgatója —, de ő nem ezekhez vonzódott, tőlük a maga részére sohasem kért semmit. A nélkülöző, a mindennapi kenyérért görnyedő emberekért s főleg az elveik miatt üldözött munkásokért dolgozott hajnaltól éjfélig. Leikes egyéniségét, egy jobb jövőbe vetett nagy hitét, áldozatkészségét, hallatlan önzetlenségét nem felejthetjük el.

Itt még csak annyit jegyzünk meg, hogy a sziguranca bezáratta a Munkássegély helyiségeit s a gyermekek házsongárdi otthonát. Az olcsón ebédelők széjjel-rebbentek, a gondozásban levő gyermekek árván maradtak. Az emberbaráti kéz nem kellett, mert balról jött...

*

Hadd emlékezzünk meg Tóth Ferencről is, az Erdélyi és Bánáti Tartományi Vörös Segély egyik volt titkáráról. Ő tartotta a kapcsolatot mind a vidékkel, mind Kolozsvár városával. Tordai szakmunkás volt: cipész. Ösztönös intelligenciájával

hamar felismerte és odaadóan szolgálta az illegális mozgalom céljait. Az első világháborúban orosz fogságba került, és ott vöröskatoná lett. Hűségével, megbízhatóságával kiérdemelte felettesei bizalmát, s így esett reá a választás, amidőn Lenint őrizni, beszédei idején a rendet fenntartani kellett. Nem kis megtiszteltetés volt ez számára! Ő azonban, mint szerény, hallgatag ember, alig volt megszólaltatható egy visszaemlékezésre a lenini időkről.

Tóth Ferenc a kötelességtudás bátor és önzetlen harcosa volt. Mindenkor nagyon szerény és nagyon hűséges ember. Jellemző erre, hogy a felszabadulás után is fizikai munkával kereste meg kenyerét. Sosem kért elismerést vagy jutalmat munkájáért, és szinte névtelenül, szerényen halt meg.

Érdekes és értékes emlékek fűződnek a párt 1932 tavaszán legális formában kiadott *Világosság* című kolozsvári hetilapjához. Több mint 5000 példányban jelent meg és sok tízezer dolgozónak nevelője, biztatója lett. A vállalkozás nagyszerűségét jelzik azok az emberek, akik a hetilap létrehozásában — pártmegbízásból — részt vettek: Wolf Ferenc (Boczor József), az ismert spanyol—francia hős Rasovszki István, Biener Jenő, Pásztor Imre és mások. Ezek közül többekről külön megemlékezés készül. Itt Pásztor Imre emlékével szeretnék foglalkozni.

Amikor 1932 májusában a hetilap hirtelen felelős szerkesztő nélkül maradt, a párt felhívására Pásztor Imre Dermata-gyári munkás vállalta a szerkesztőségi és kiadói felelősséget. Szegény bőrgyári munkás volt, aki családját keze munkájával tartotta fenn. Tudva, hogy a lap felelősségének vállalása üldöztetéssel, meghurcolással és esetleg munkahelyének elvesztésével járhat, Pásztor Imre mégis elfogadta ezt a megbízást. Úgy érezte: a párt hívását nem lehet visszautasítani. De hiába volt a párt minden áldozatkészsége és az olvasók ezreinek szolidaritása: a sziguranca üldözőbe vette Pásztort, a Dermata tulajdonosai pedig minden eszközzel (áthelyezéssel, pénzbüntetéssel, feljelentésekkel és végül is elbocsátással) segítették a fennálló rendszert. Pásztor Imre állás nélkül maradt, ezenfelül fogházbüntetést szenvedett. Ő és családja teljes nyomorba kerültek, sőt el kellett költözniük Kolozsvárról.

Vajon a mai olvasónak van-e fogalma arról, mennyi önfeláldozással, lemondással, nyomor- és rabságvállalással járt az illegalitás idejében ily lap szerkesztésének a vállalása? A mai nemzedéknek van-e fogalma arról, mennyi kockázatot jelentett akkoriban egy nincstelen munkás számára az efféle vállalkozás?

Pásztor Imre emlékét meg kell őrizni az utókor számára mint bizonyítékát annak, hogy az elvhűség gyakran fölötte állt minden egyéni érdeknek.

Kohn Hillel